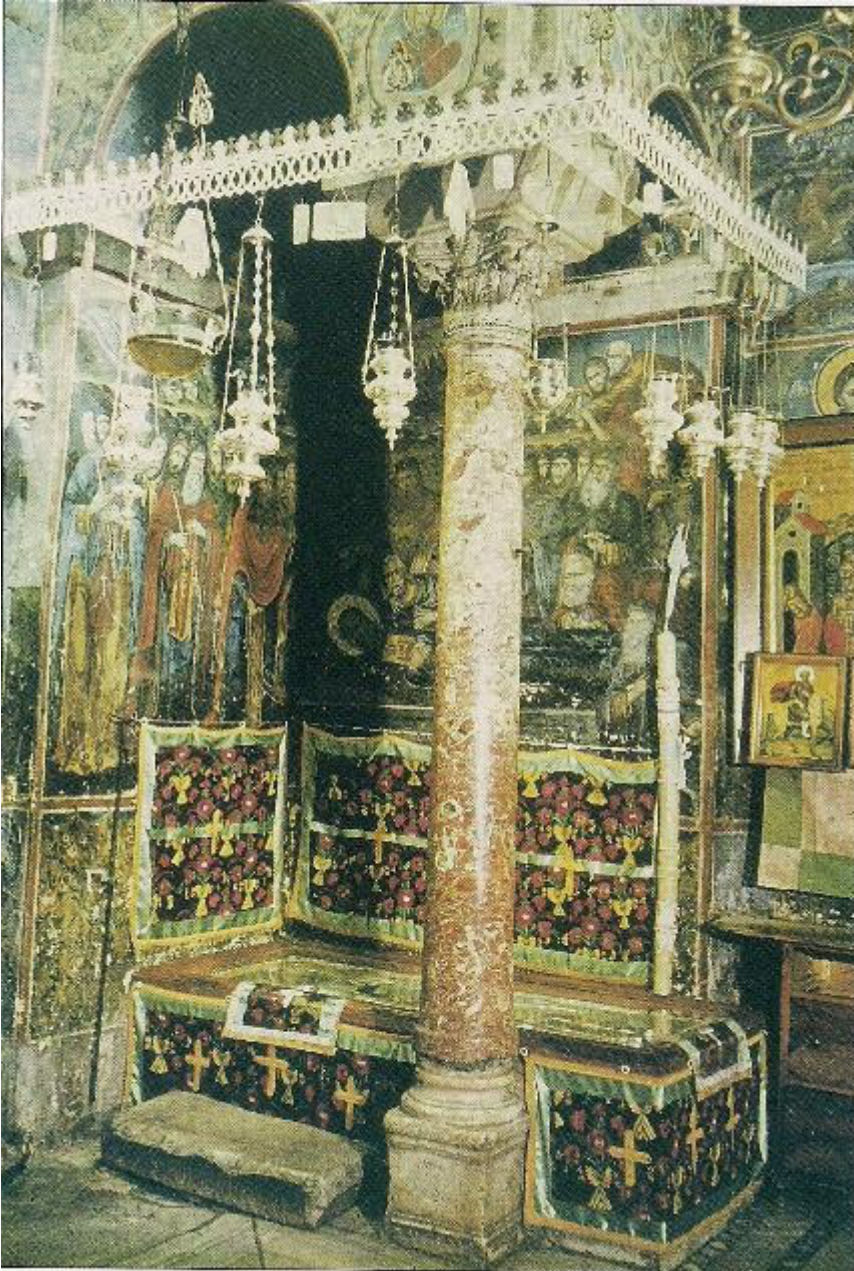

Μοναχικόν Σύστημα Οσίου Αθανασίου του Αθωνίτου. (Παύλου μοναχού Λαυριώτη)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιον Όρος / Ορθόδοξη πίστη](#)

Αντεγράφη το παρόν τη προτροπή του Τυπικάρη της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας, Ιερομονάχου Βασιλείου, υπό του Διοικητού του Σταθμού Χωροφυλακής Μεγίστης Λαύρας, κ. Γεωργίου Βερβερή, Υπενωμοτάρχου, τη 12η Σεπτεμβρίου 1972.

-α-

Προλογικά

Βασικόν κείμενον εκ του οποίου αντλούμεν τις αναγκαίες πληροφορίες περί του μοναχικού συστήματος το οποίον εθεμελίωσεν εν Άθω, υπερμεσούντος του δεκάτου αιώνας, ο όσιος Αθανάσιος αποτελεί η Διαθήκη η άλλως πως το Τυπικόν η Κανονικόν αυτού.

Δι αύτου καθορίζονται οι θεμελιώδεις αρχές, ακόμη και λεπτομέρειες, της διοικήσεως και λειτουργίας της Λαύρας, παρέχων ένα σύστημα πλήρους μοναστηριακής οργανώσεως.

Ούτω, αναφέρεται εις την εκλογήν ηγουμένου, τις ευθύνες, τις εξουσίες και τα δικαιώματα αυτού, εις την δοκιμασίαν, την είσοδον των δοκίμων και την αποπομπήν των μοναχών, εις την αδελφότητα, (δικαιώματα, υποχρεώσεις), εις «την των προκρίτων λογάδα», (σύναξιν) και εις το λειτουργικόν Τυπικόν.

Γενικώς ειπείν, θέτει τις βάσεις, πνευματικές και διοικητικές, του μετ αύτον αθωνικού μοναχισμού, με την προσωπικότητα και το έργο του.

- β -

Η διοικητική διάρθρωσις της Λαύρας

Το μοναχικόν σύστημα το οποίον καθιέρωσεν ο όσιος Αθανάσιος δια την νέαν και πρώτην Μονήν του Αγίου Όρους, ήτο το κοινοβιακόν. Οι θεωρητικές και κανονικές βάσεις του συστήματος αυτού ερείδονται εις τους προΐσχύσαντες μοναστικούς κανόνες και ασκητικές Διατάξεις. Καθοριστικήν επιρροήν εις την θέσπισιν αυτού είχεν αναμφιβόλως και αποδεδειγμένως το Τυπικόν της Μονής του οσίου Θεοδώρου του Στουδίτου. Βέβαιον είναι, ότι ο αρχηγέτης του Αθωνικού μοναχισμού κατά την εν Κωνσταντίου πόλιν διατριβήν του θα εσύχναζεν εις την περιώνυμον Μονήν, η οποία την περίοδον εκείνην ήτο εν πλήρει ακμή.

Εις το Τυπικόν αποτυπούται το μοναχικόν πνεύμα και ιδεώδες του οσίου Αθανασίου, ο οποίος πάντα υπήρξε αυστηρός ασκητής, χωρίς όμως να αποδέχεται η να εφαρμόζει πράξεις υπερβολής ως αλυσίδες, σωματικές κακώσεις κ.λ.π. Υιοθετούσε μίαν ίσην κατανομήν της ημέρας ανάμεσα εις την εργασίαν και προσευχήν.

Όρισμένοι ερευνητές έχουν διατυπώσει την άποψιν ότι, αρχικώς, ο όσιος Αθανάσιος και ο αυτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκάς συνέστησαν Λαύραν και όχι κοινόβιον μονήν. Κατ αύτούς, η Λαύρα μετετράπη εις κοινόβιον δια του Τυπικού αυτής το 970.

Η διοικητική διάρθρωσις της Λαύρας είχεν το ακόλουθον σχήμα:

α. Ηγούμενος

β. Σύμβουλοι

γ. Αδελφότης

- γ -

Ο μοναχικός βίος

Κατά τον όσιον Αθανάσιον τον Αθωνίτην ο μοναχικός βίος καλείται αλλά και είναι

«μονότροπος του μονήρους βίου δρόμος».

Τον δρόμον αυτόν όσοι ακολουθούν και διανύουν επιτυχώς και συμφώνως προς τον θείον σκοπόν, κατά τον διαληφθέντα ιερόν πατέρα, αφού ετοιμάσουν δια της καθαρότητος του νου, της ψυχής και του σώματος και καταστήσουν τους εαυτούς των καταλλήλους δια την έλλαμψιν και τον φωτισμόν παρά του Αγίου Πνεύματος, γίνονται φωτόμορφοι η μάλλον θεοφόροι. Επί πλέον δε, οι θεοφόροι αυτοί μοναχοί, καθιστούν φωτοειδείς και τους κοσμικούς με τους οποίους συναναστρέφονται και τους ελκύουν προς τον ίδιο ζήλο, όπως ακριβώς ο μαγνήτης η ο πυρσός.

Υπό το πνεύμα αυτό, ο όσιος συνέστησε την αδελφότητα και την μονήν της Λαύρας, έχων ως πρώτους αδελφούς, τον Ιωάννη και Γεώργιον Ίβηρα, τον μοναχόν Αντώνιον Κομηνιάτην, τον αββάν Σέργιον κ.α.

Μέλη της αδελφότητος ήσαν όσοι έλαβον εκ των χειρών του ιερού πατρός την κουράν και περιεβλήθησαν το μοναχικόν σχήμα. Μέλη επίσης της ίδιας αδελφότητος καθίσταντο και όσοι προήρχοντο από άλλα μοναστικά καθιδρύματα, μετά από μίαν, μικράν σχετικώς, περίοδον δοκιμής. Οι αδελφοί ούτοι εκαλούντο «ξενόκουροι». Προς αυτούς ο Όσιος επεδείκνυε ιδιαιτέραν αγάπην και συμπάθειαν. Εθεώρει αυτούς τέκνα αυτού και μέλη της αδελφότητος, «μηδέν διαφέρειν της εμής κουράς, αλλ' ίσους αυτούς είναι ταύτη... τους γαρ τοιούτους υιούς και κληρονόμους και σπλάγχνα της καρδιάς μου λελόγισμαι είναι... Και προσθέτει: «παρεγγυώμαι... πάσι τοις κατά διαδοχήν ...καθηγουμένοις, δεσμοίς επιτιμίων ασφαλιζόμενος και ορκίζων, κατά τον του Θεού φρικωδέστατον φόβον, μηδεμίαν διαφοράν έχειν αυτούς, παρά τους εν τη λαύρα παρ ήμῶν δεξαμένους το σχήμα το άγιον ... είγε κατ' άρετήν διαφέρουσι... καταλλήλως της αυτών αρετής... προτιμητέους λογίζεσθαι και είναι αυτούς».

Διο και υπογραμμίζει: «παρεγγυώμαι και διορίζομαι τω προεστώτι και τοις αδελφοίς άπασιν... και επιτιμώ... το μη καταυθαδιάζεσθαι η κατεπαίρεσθαι, καθ οίονδήποτε πρόφασιν, των εκ διαφόρων μονών δια την του Θεού και την ημών αγάπην προς ημάς φοιτησάντωνκαί τω συλλόγων των αδελφών συναριθμηθέντων... ξενοκούρους ονειδίζει η παροράν... τούτο ει τις φωραθείη ποιείσθαι... έχη τε διάδικον την Υπεραγίαν Θεοτόκον και την ημών ταπείνωσιν εν ημέρα κρίσεως».

Αποδεχόμενος την μοναδικότητα του μοναχικού σχήματος, επάγεται:

«... Το γαρ διατέμνειν και διάφορον ηγείσθαι το σχήμα των μοναχών αιρέσεως χαλεπώτερον...»

«... Τούτο εστι περισπούδαστον, το της αρετής επιμελείσθαι... ο δε τη της ψαλίδος επιδόσει και τη των τριχών αποθέσει, χωρίς αρετών, επερείδόμενος ξένος εμοί και της εκκλησίας εχθρός...».

Συνεπώς, «μη έριδες έστωσαν εν υμίν, μηδέ καλείσθω ο μεν ξένος, ο δε οικειότατος. Μόνη δε η αρετή προτιμητέα... και εάν τις, τον αδελφόν ξενόκουρον

ωνείδισεν, αφοριζέσθω της Εκκλησίας... και εν υποτροπή εκδιώκεσθαι της λαύρας».

- 8 -

«Όλοι οι υπόλοιποι «εν υποταγή είναι και υφ' ἐνὶ ποιμένεσθαι και προνοείσθαι (επιμελείσθαι) διορίζομεν». Διότι ἐκρίνα πως τούτο είναι το μάλλον ἀριστο και ακίνδυνο, αφού το σκέφθηκα για πολύ χρόνο και με πολύ κόπο και κατόπιν δοκιμασίας το βρήκα ωφέλιμο και ευθύ εκ πείρας. Λέγω λοιπόν ότι όλοι οι αδελφοί πρέπει να ζουν από κοινού. Να αποβλέπουν από κοινού προς τον κοινό σκοπό της σωτηρίας. Να είναι μια καρδιά μέσα στο κοινόβιο και ένα θέλημα και μία επιθυμία και ένα σώμα συνηρμοσμένο από διάφορα μέλη όλο το πλήρωμα της αδελφότητας, καθώς νομοθετεί ο απόστολος Παύλος. Να επιδεικνύεται αληθινή και τέλεια και ανυπόκριτη υπακοή προς τον προεστώτα. Η δε αληθινή και άμωμος υπακοή των υποτακτικών προς τον καθηγούμενο αποδεικνύεται με τούτο, όχι μόνον με το να απέχουν από τα άτοπα μόνον, κατά την συμβουλή του προεστώτος, αλλά μηδέ αυτά τα επαινετά να καταδέχονται να πράττουν χωρίς την γνώμη και συγκατάθεση εκείνου. Γιατί το να εγκρατεύεται κανείς και να κακοπαθεί σωματικά δεν θα ισχυριζόμουνα πως συντελεί σε τίποτα, όταν πράττοντας κανείς αυτό που του αρέσει και χρησιμοποιώντας τις δικές του παρορμήσεις, χωρίς προηγουμένως να ερωτήσει, τότε το σφάλμα που θα διαπράξει θα είναι μεγαλύτερο από το κατόρθωμα. Εξάλλου ο μισθός της υπακοής είναι μεγαλύτερος του από εγκράτεια κατορθώματος.

Παραγγέλω στους ενωμένους κατ' αὐτὸν τον τρόπο να τρώνε μαζί και να τελούν από κοινού όλες τις ακολουθίες μέσα στην αγία του Θεού Εκκλησία, την ημερινή και την νυκτερινή, καθώς τους υπέδειξα εμπράκτως και τους διέταξα εγγράφως και τους παρέδωσα.»

Καρπός αυτής της σχέσεως είναι η ενότης και η ειρήνη της αδελφότητας, δια την οποίαν ο ιερὸς πατήρ αδιαλείπτως εκοπία:

«Σεις δε πατέρες και αδελφοί και τέκνα πνευματικά, εάν μετά πάσης προθυμίας και αγαθής γνώμης επιδείξετε επιμέλεια στο να διατηρήσετε την μεταξύ σας ειρήνη και ομόνοια «αδιάστατον» (ακλόνητη) και δεν θα υπάρχουν μεταξύ σας «μήτε διχοστασίαι και έριδες και μερικαί φιλίας και εταιρείαι», «αλλά πίστις και αγάπη και στοργής διάθεσις» και προς τον καθηγούμενον, και «ακριβής φυλακή (εφαρμογή) των εντολών μου των ελαχίστων και τύπων και κανόνων», «πιστεύω τω Θεώ» ότι όχι μόνον τα σπλάγχνα των Επιτρόπων θα διανοίξει «η αυτού αγαθότης», αλλά και κάθε ανθρώπου ισχυρού και υπερέχοντος στο να σας υποστηρίξει και συμπαθήσει και βοηθήσει, προς το συμφέρον των ψυχών σας.

Και προσέξτε ακριβώς, αδελφοί, ίνα, εάν μεταξύ σας ευρεθεί κάποιος όπερ απεύχομαι, να αποπειράται να διαιρέσει «το σώμα της αδελφότητας δια τε πιθανολογίας και δολιότητος και πονηρίας», με αυτόν κανείς να μη

συναναστρέφεται, αλλά γρήγορα να τον απομακρύνετε και να τον εκδιώξετε «της συνοδίας υμών» (αδελφότητος) σαν διαφθορέα και «παλαιά ζύμη» (χαλασμένη ζύμη) για να χωρισθεί μάλλον αυτός από «της μερίδος των σωζομένων». Είναι δε εύκαιρο να καταρασθεί κανείς αυτόν που αποπειράται αυτά να εξολοθρευθεί «εκ γης το μνημόσυνο αυτού» και να εξαλειφθεί «το όνομα αυτού εκ βίβλου ζώντων και μετά δικαίων μη γραφείη».

Αλλά και εάν ευρεθεί κάποιος να τον βοηθά και υποστηρίζει, «της εκείνου

- ε -

έστω μερίδος και κληρονομίας» (ας είναι με το μέρος και την κληρονομία του). Όλους αυτούς, εξορκίζω και παρακαλώ τον Επίτροπο Ιωάννη και όλη την αδελφότητα να τους εκδιώξουν από τη Λαύρα.»

- στ -

Ο Ηγούμενος

Κεντρικήν θέσιν εντός του λαυριωτικού μοναστικού συστήματος και της αδελφότητος κατέχει ο ηγούμενος.

Είναι ο ποιμήν - πατήρ αλλά συγχρόνως και ο διοικών την Μονήν και την αδελφότητα, ομού βεβαίως, μετά της συνάξεως των προκρίτων.

Ούτος, μετά την εκλογήν και εγκαθίδρυσιν, καθίσταται ο πνευματικός πατήρ της αδελφότητος, έχων κατά τον ιερόν πατέρα, «πάσαν εξουσίαν και κυριότητα κατά πάσαν υπόθεσιν και εις τα πνευματικά και εις τα σωματικά», χωρίς να παρεμποδίζεται παρ ούδενός, υπό τον αυτονόητον ασφαλώς όρον, «καλώς και θεοφιλώς και πνεύματι Θεού διεξάγοντα (διοικούντα) και ποιμαίνοντα την εν Χριστώ συνοδίαν».

Κατά το Χρυσόβουλλον του αυτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά, του οποίου απόσπασμα διασώζεται εις το Τυπικόν του Οσίου, ο αυτοκράτωρ διώρισεν τον Αθανάσιον, καθηγούμενον της Λαύρας και των πέριξ κελλίων, «ασάλευτον, διοικείσθαι τε παρ αὐτοῦ πάντα, κατά το τω Θεώ φίλον και τη μοναστική καταστάσει αρμόδιον». Συγχρόνως δε οι αδελφοί να επιδεικνύουν προς αυτόν «υποταγήν καθαράν και ανόθευτον».

Εις έτερον σημείον του Τυπικού, αναφαίρεται ότι ο ειρημένος αυτοκράτωρ, ανέθεσεν εις τον Όσιον την διοίκησιν της νέας Μονής κατά τρόπον ώστε παρ αὐτοῦ, «διατίθεσθαι τε και διατάσσεσθαι περί την τοιαύτην ευαγεστάτην λαύραν, κυριότητι τε και εξουσία, ήπερ βουλοίμεθα κεχρήσθαι κανονίζειν τε και τυπούν και ρυθμίζειν και όσα τη μοναδική καταστάσει λυσιτελεί, διανοείσθαι τε και διαπράττεσθαι...»

Χαρακτηριστική με το θέμα, είναι και μία δήλωσις του Αγίου κατά την οποίαν «και αυτός εγώ ο πάντων έχων την κυριότητα και ου τω λόγω ανθέστηκεν ουδέ εις, ου της των αδελφών γνώμης χωρίς τον εμόν βούλομαι καταλελοιπέναι διάδοχον». Η αποστροφή αύτη φανεροί την έκτασιν των εξουσιών αυτού ως ηγουμένου και την

συμμετοχή η σύμπραξιν μετ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀσκήσιν αὐτῆς, τῶν προκρίτων.

Ἡ ἐξουσία ὅμως τοῦ ἡγουμένου δὲν ἦτο ἀπόλυτος καὶ καταλυτικὴ. Ὑπῆρχεν ἡ «τῶν προκρίτων λογὰς», ἐν εἶδος συμβουλίου ἡ συνάξεως μετὰ τῆς ὁποίας ἠσκέετο ἡ διοίκησις τῶν υποθέσεων τῆς Μονῆς, κυρίως τῶν διοικητικῶν ἢ οικονομικῶν.

Ὁ νομίμως καὶ κανονικῶς ἐκλεγείς ἡγούμενος ἢ προεστὴς, ὁ «τὸ κύρος καὶ πάσαν τὴν ἐξουσίαν τῆς λαύρας..., εἰληφώς», ὠφείλε νὰ τὴν προφυλάττει καὶ περιφρουρεῖ, «εἰς δόξαν Θεοῦ... εἰς ὠφέλειαν τῶν μαθητιῶντων...».

Ὡς πνευματικὸς πατήρ ἐδεῖ νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν πνευματικὴν πρόοδον τῆς λαυριωτικῆς ἀδελφότητος καὶ τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς Μονῆς.

«Ἰδοὺ παρατίθημί σοι, προτρέπει τὸν νέον ἡγούμενον ὁ Ὅσιος, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, πάσαν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα, ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ ὅπως προσλάβοις καὶ οδηγήσῃς καὶ διαφυλάξῃς, ὡς ἄρνας Χριστοῦ, ὡς μέλη φίλτατα, θάλπων καὶ περιέπων ἓνα ἕκαστον, κατὰ τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον...»

- ζ -

Λόγω τῆς θέσεως, τῶν διοικητικῶν ἐυθυνῶν καὶ πνευματικῶν καθηκόντων, τοῦ ἡγουμένου, ὁ ἱερός πατήρ παρέδωκε ὠρισμένας βασικὰς υποθήκας, οἱ ὁποῖαι ἔχουν:

α. Δὲν θὰ μεταβάλλῃς τὸν τύπο καὶ τὸν κανόνα τῆς παρούσης Διαθήκης ποῦ παρέλαβες «παρὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως », ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως κατεπειγούσης ἀνάγκης.

β. Δὲν θὰ ἀποκτήσῃς κανένα πράγμα ἐγκόσμιον καὶ δὲν θὰ ἀποθησαυρίσῃς γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου οὔτε ἓνα ἀργύριον.

γ. Δὲν θὰ διαμοιράσῃς τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν σου στὶς σχέσεις καὶ τὶς φροντίδες σου γιὰ τὰ πνευματικὰ σου παιδιὰ καὶ τοὺς ἀδελφούς ποῦ σου εἶναι ἐμπιστευμένοι ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε ἀκόμη σ' αὐτοὺς τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς ἢ φίλους ἢ συνεργάτες.

δ. Δὲν θὰ χρησιμοποιοῦσῃς τὰ πράγματα τῆς Μονῆς σου ὡς ἐλεημοσύνη ἢ κληρονομία οὔτε ἐνώσω ζεῖς οὔτε μετὰ τὸν θάνατό σου, στοὺς προαναφερθέντας. Διότι δὲν εἶσαι ἐκ τοῦ κόσμου γιὰ νὰ μετέχεις στὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Ἐκτὸς εἰάν μερικοὶ ἤθελαν ἀλλάξῃ ζωὴ ἀπὸ τὸν κοσμικόν στὸν μοναχικόν βίον. Καὶ ἔτσι θὰ ἀκολουθεῖς τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων πατέρων.

ε. Δὲν θὰ ἀποκτήσῃς δούλον, οὔτε γιὰ τὴν προσωπικὴν σου ἐξυπηρέτηση καὶ ὑπηρεσία οὔτε γιὰ τὴν Μονὴν ποῦ σου ἔχει ἐμπιστευθεῖ, ἄνθρωπον ποῦ εἶναι πλασμένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Καὶ τούτο γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι ἐπιτρεπτό στοὺς κοσμικοὺς, ὅπως ὁ γάμος.

στ. Δὲν θὰ ἀποκτήσῃς ζῶον θηλυκοῦ γένους γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν σου, ἐσύ ποῦ ἔχεις ἀπαρνηθεῖ τελείως τὸ θηλυκόν γένος.

ζ. Φρόντισε νὰ διατηρήσῃς νὰ εἶναι ὅλα κοινὰ στὴν ἀδελφότητα καὶ ἀμέριστα καὶ τίποτε νὰ μὴν περιέρχεται στὴν αυθαίρετη ἐξουσία τοῦ καθενός ὡς ἰδιοκτησία,

ακόμη και μια βελόνη. Το σώμα και η ψυχή σου να είναι εξ ίσου μοιρασμένα σε όλα τα πνευματικά σου παιδιά, τους αδελφούς και πατέρες.

η. Δεν θα κάνεις με κοσμικούς αδελφοποιίες και συντεχνίες, εσύ που εγκατέλειψες τον κόσμο και τα του γάμου.

θ. Δεν θα έχεις κανένα ιδιαίτερο χώρο για τον εαυτό σου, ούτε την οικονομική μέριμνα της Μονής. Για σένα «έστω σοι κλεις η μεγίστη των ψυχών φροντίς...». Την διαχείριση των οικονομικών να αναθέσεις στους οικονόμους και στους κελλαρίτες και ο,τι αρμόζει σε κάθε διακόνημα. Προφανώς εσύ θα έχεις την εξουσία και την συμβουλή των προκρίτων και θα ζητάς τον απολογισμό κάθε διακονητού.

ι. Δεν θα αποκτήσεις πολυτελή ρούχα, αλλά, μιμούμενος τους αγίους πατέρες, να ενδύεσαι και να υποδύεσαι ταπεινά.

ια. Δεν θα τρως πλούσια φαγητά, ούτε θα παραθέτεις πλούσια τράπεζα στους φιλοξενούμενους, γιατί έτσι θα έχεις περισπασμούς. Και τούτο διότι αυτό είναι γνώρισμα ανθρώπων που επιδιώκουν τις απολαύσεις του παρόντος βίου.

ιβ. Να μην έχεις το πνεύμα της μεγάλης προόδου και των πολλών ταξιδιών. Να μη εγκαταλείπεις χωρίς ανάγκη το ποίμνιό σου. Αντίθετα να προτιμάς να παραμένεις μέσα στην αδελφότητα και να μεριμνάς και να φροντίζεις να σώσεις λογικά πρόβατα που ρέπουν στην πλάνη και να μη επιτρέπεις αβασάνιστα στους

- η -

υποτακτικούς σου να ταξιδεύουν και μάλιστα σε καιρό χειμῶνος, οπότε και να θέλουν να επιστρέψουν δεν θα μπορούν λόγω των κακών καιρικών συνθηκών, γνωρίζοντας καλά πως, η εκτός του κελλίου παραμονή και η μετά κοσμικών συναναστροφή επιφέρει τον αιώνιο θάνατο κατά τον μέγα Αντώνιο.

ιγ. Δεν θα εγκαταλείψεις το ποίμνιό σου για να πας να αναλάβεις άλλο η για να αποκτήσεις μεγαλύτερο αξίωμα.

ιδ. Δεν θα κάνεις για τον εαυτό σου η για τα πνευματικά σου παιδιά οίκο κοσμικό η κατάλυμμα, όπου συχνάζουν γυναίκες, αλλά θα επιλέξεις σπίτια ευλαβών ανδρών για τις παροδικές ανάγκες εργασίας της Λαύρας.

ιε. Δεν θα αποκτήσεις υποτακτικό στο κελλί, στον οποίο θα δεικνύεις ιδιαίτερη συμπάθεια επί σκανδαλισμῶ των αστηρίκτων και απλουστέρων. Τουναντίον θα εξυπηρετείσαι από αδιάβλητο πρόσωπο και εκ διαφόρων πατέρων της Μονής.

ιστ. Να μη αποκτήσεις για τη Λαύρα προάστειο η αγρό κάτι που θα προκαλέσει βλάβη και περισπασμό άκαιρο στην αδελφότητα, παρά μόνο ένα μετόχι στην Πόλη, για να φιλοξενούνται εκεί οι αδελφοί που θα μεταβαίνουν για εργασίες της Μονής. Και τούτο διότι τους αρκούν όσα τους άφησα με την πρόνοια και την χάρι του Θεού, εάν φυσικά τα φροντίζουν.

ιζ. Θα μεριμνήσεις να χορηγούνται τα αναγκαία σε εκείνους που αποκλείσθησαν κατά τον καιρό του χειμῶνος η κακοκαιρίας «εν τω του λειμένου καταγωγίω». Δεν

θα περιορίσεις την διακονίαν της φιλοξενίας και αν ακόμη τα οικονομικά της Λαύρας περιέλθουν, «δι οίκονομίαν Θεού», σε εσχάτη παρακμή και φθάσουν «εν μόδιον».

ιη. Δεν θα προτιμήσεις το συμφέρον της αδελφότητος από το συμφέρον κανενός προσώπου που έχει εξουσία και δύναμη στην παρούσα ζωή. Ούτε θα υποχωρήσεις από του να θυσιάσεις την ψυχή σου χάριν της τηρήσεως των θείων νόμων και εντολών.»

Οι ανωτέρω υποθήκες δεν αποτελούν μόνον πολύτιμον παρακαταθήκην για τον διάδοχον αυτού ηγούμενον, αλλά προδίδουν και το μέτρον κατά το οποίον ούτος δέον να ασκεί την ηγουμενείαν του και να την διαφυλάττει μακριά από σκάνδαλα και διακρίσεις, φατρίες και μερικές φιλίες από εφάμαρτες σχέσεις με κοσμικά πρόσωπα δι ἴδιον όφελος και, γενικώς ειπείν, από πράξεις μειωτικές του προσωπικού και πνευματικού του κύρους.

- θ -

Η διαδοχή του Ηγουμένου

Το θέμα της διαδοχής του Ηγουμένου καθορίζεται με τρόπο σαφή και αρκούντως λεπτομερή εις το Τυπικόν του Οσίου. Οι αναφορές είναι πολλές. Οριοθετούνται δε εις αυτό οι προϋποθέσεις εκλογής του υποψηφίου και οι σχετικές αρμοδιότητες του έτι ζώντος ηγουμένου.

Ούτω, κατά τον ιερόν πατέρα: «Όταν μέλλη (ο ζων ηγούμενος) της επικήρου ταύτης ζωής της μηδέν στάσιμον η βέβαιον εχούσης μεθίστασθαι, καταλιμπάνη διάδοχον εις την της ηγουμενείας αρχήν εκείνον, ον αν παρά του Θεού πληροφορηθείη καταλλήλως προς το πράγμα και προσφυώς έχοντα, ον και των ιδίων αρετών το φως διάδηλον διαδείκνυσιν, ειδήσει μέντοι και γνώμη (εγκρίσει) των προκριτωτέρων αδελφών και ευλαβεστέρων”.

Παρόμοιον τι επαναλαμβάνεται και εις το Χρυσόβουλλον του Νικηφόρου Φωκά, σύμφωνα με το οποίον, ενόσω έζη ο Όσιος είχε την εξουσίαν ομού μετά του αυτοκράτορος να ορίζουν τον διάδοχον, εν εναντία δε περιπτώσει, όταν αμφοτέροι εκ του ματαίου βίου ήθελον αναχωρήσει, «ουδένα των πάντων έτερον εις την τοιαύτην λαύραν Καθηγούμενον προχειρίζεσθαι, αλλ δν αν οι μοναχοί της τε λαύρας και των αυτών καλλίων συναθροιζόμενοι τε και διασκοπούμενοι, αρετή τε ίδωσι διαφέροντα και επιτηδείως προς τούτο έχοντα εκείνον και την ηγουμενείαν εγκαθιστάν”.

Εις την περίπτωσιν δε, κατά την διαδικασίαν αναδείξεως του ηγουμένου, μοναχός τις «δαιμονιώδει φρονήματι απατώμενος και ιδίω θελήματι απαγόμενος (κινούμενος) επιζητεί να προβάλλει έτερον εκτός εκείνον τον οποίον ο προεστως και πάσα η των προκριτωτέρων αδελφών λογάς εκκρίνει και επιλέξεται”, δημιουργώντας στάσεις, παρασυναγωγάς, φατρίας και σχίσματα να εκδιώκεται και να αποκόπτεται εκ του σώματος της αδελφότητος ως (πνευματικά) άρρωστος

με το «ως μη κατά Θεόν τούτοις συζών μηδέ την προκοπήν αυτών και το συμφέρον εκζητών».

Δια τον λόγον αυτών ο μέλλων τελευτάν ηγούμενος να έχει την εξουσίαν, ενόσω ζη, να υποδεικνύει τον διάδοχον αυτού, ικανόν και άξιον να προστεί των αδελφών. Εάν δε ο ηγούμενος δι οίονδήποτε λόγον μεταστεί της επικήρου ταύτης ζωής, τότε, κατά τον πατέρα, «διοριζόμεθα» η εκλογή να γίνεται εκ της αδελφότητος, «συνελεύσει και διασκοπήσει και κρίσει των μοναχών...»

Απαραίτητος προϋπόθεσις δια να είναι κανείς υποψήφιος δέον να ανήκει εις την αδελφότητα, να είναι κανονικόν μέλος αυτής. Ούτω δεν γίνεται δεκτός ως ηγούμενος υποψήφιος προερχόμενος από ξένη λαύρα η μονή, με κίνδυνο, εάν εκλεγεί, η Λαύρα να καταστεί υποτελής άλλης μονής η να περιπέσει υπό την εξουσία άλλου κοσμικού η εκκλησιαστικού προσώπου, αλλά να είναι ελεύθερος και αυτοδέσποτος.

Παρομοίαν ρύθμισιν ως προς το θέμα περιλαμβάνεται και εις το Χρυσόβουλλον του Νικηφόρου Φωκά, κατά το οποίον, οι μοναχοί της λαύρας, «διασκοπούμενοι αρετή τε ίδωσι διαφέροντα και επιτηδείως προς τούτο έχοντα, εκείνον εις την εγκαθιστάν».

- ι -

Διότι, εάν αναλάβει την ηγουμενείαν ξένον πρόσωπον, τότε η Λαύρα θα υποπέσει υπό την εξουσίαν αυτού. Σκοπός όμως είναι η Λαύρα να είναι «αυτοδέσποτος και αυτεξούσιος». Τουτέστιν, η Λαύρα να μη υποπέσει υπό την εξουσίαν κανενός, «μήτε Πατριάρχου, μήτε Ζακελλίου, μήτε τινος άλλου προσώπου παραδυναστεύοντος» αυτήν. Εντεύθεν, ο υποψήφιος δέον να είναι λαυριώτης αδελφός και μη εκ «ξένης φοιτήσαντος και αυθημερόν πλασθέντος, σκοπούντος την κατάληψιν της αρχής», δηλ. της ηγουμενίας.

Η απαγόρευσις εκλογής ηγουμένου παρ άλλης μονής περιέχεται και εις το Χρυσόβουλλον του Νικηφόρου Φωκά, το οποίον, εν τέλει, δέχεται την περίπτωσιν εκλογής αδελφού προερχομένου εξ άλλης μονής υπό την προϋπόθεσιν να παραμείνει εις αυτήν δύο έως τρία έτη από της εγκαταβιώσεως, οπότε καθίσταται κανονικός αδελφός αυτής, θεωρούμενος «τέκνον και σώμα της εκκλησίας και μέλος της κατ έμè αδελφότητος και κατά μηδέν διαφέρειν της εμής κουράς...».

Συνεπώς, αποδέχεται ο Όσιος, την περίπτωσιν να ευρεθεί αδελφός, ο οποίος ήλθε από ξένην μονήν και εφ όσον «διαπρέψας εν τη μονή, ικανός τε και επιτήδειος και άξιος της των αδελφών επιστασίας αναφανή ακωλύτως και ανενδοιάστως επιστατείτω παρά του μέλλοντος τελευτάν Καθηγομένου κατά διαδοχήν μαρτυρούμενός τε και καταλιμπανόμενος, αλλά γαρ και παρά των της λαύρας αδελφών ο τοιούτος εκλεγέσθω.

Σκοπός, υπογραμμίζει ο ιερός πατήρ, των ρυθμίσεων αυτών είναι η ευρυθμία της Λαύρας, η πνευματική προαγωγή των πατέρων και η φροντίς «το μη δεσποτεία,

τινός ασυντελούς προσώπου, παρά το προσήκον υποπεσεῖν την Εκκλησίαν» (Λαύραν).

Ασφαλιστική όμως δικλείδα εις την εξουσίαν του μέλλοντος τελευτάν ηγουμένου περί την υπόδειξιν του νέου τοιούτου, ο ίδιος ο ιερός πατήρ έθετε την γνώμην των πατέρων και των προκρίτων.

Ούτω, εις το Τυπικόν υπογραμμίζεται, «...εγώ ο πάντων την κυριότητα, και ου τω λόγω ανθέστηκεν ουδέ εις, ου της των αδελφών γνώμης χωρίς τον εμόν βούλομαι καταλελοιπέναι διάδοχον...»

Η θέσις αύτη εξισσοροπεί την εξουσίαν του ηγουμένου και την γνώμην-κρίσιν των αδελφών, τον οποίων διάδοχος πρόκειται να προστεί.

- ια -

Η διαδικασία εκλογής

Η διαδικασία εκλογής του νέου ηγουμένου ορίζεται εις το Τυπικόν και διεξάγεται ως εξής:

Τελείται αφ έσπέρας ολονυκτία και μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας, «ο προχειριζόμενος εις προεστώτα» θέτει μετάνοιαν έμπροσθεν του Ιερού Θυσιαστηρίου και είτα στρέφεται προς τους μοναχούς και θέτει μετάνοιαν πρώτος ο Επίτροπος και μετά οι λοιποί πάντες.

Μετά την εκλογήν, αναλαμβάνει ο νέος ηγούμενος την διοίκησιν της Μονής και ο Επίτροπος είναι συνεργός «πάση δυνάμει» του νέου ηγουμένου, ενώ πάντες οι αδελφοί «επιδεικνύουν υποταγήν καθάραν και ανόθευτον». Χαρακτηριστική είναι η έκκλησις του ιερού πατρός προς τους αδελφούς υπέρ του νεοεκλεγέντος ηγουμένου και, κατά διαδοχήν, των επιγενεστέρων αυτού.

Αλλά και σεις τέκνα και αδελφοί και πατέρες, ακούστε μου «της οικτροτάτης φωνής». Δεχθήτε και αποδεχθήτε τον καθηγούμενο, διότι εγώ τον εξέλεξα. Ασπασθήτε αυτόν σαν διάδοχό μου, ατενίζοντας προς αυτόν με δέος και τιμή και διαφυλάξτε τον κανόνα της υπακοής προς αυτόν, ως νόμιμον, όπως τον τηρήσατε σε μένα, μη καταφρονούντες την νέα του εκλογή και να μη ζητάτε τίποτα περισσότερο απ αυτόν παρά ο,τι του δωρήθηκε από το Άγιον Πνεύμα. Αρκεί σ αυτόν να τηρήσει σταθερά όσα έχει διδαχθεί από την ταπεινότητά μου. Και εάν με αγαπάτε, τέκνα μου και ενθυμείσθε την αγάπη μου, φυλάξτε τις εντολές μου «και την ειρήνην εν εαυτοίς έχετε». Διατηρήστε την «ευπείθειαν και ταπείνωσιν και την μέχρι θανάτου υπακοήν προς τον καθηγούμενον», χωρίς να αντιλέγετε η να τον στενοχωρείτε σε κάτι. Το αγγελικό πολίτευμα τηρήσατε ακατηγόρητο. Μισήσαντες τον κόσμο μη επιστρέψετε «προς τα του κόσμου έργα». Έχοντες απαρνηθεί τα βιωτικά πράγματα μη προσδεθείτε σε σαρκικές σχέσεις. Έχοντες αρνηθεί «πάντα τα τερπνά και επίκληρα του παρόντος βίου», μη αποσκιρτήσατε από ολιγωρία από την ασκητική σας διαγωγή, «γενόμενοι επίχαρμα δαιμόνων». Εγκαρτερήσατε μέχρι τέλους τον δρόμο της υπακοής, «ίνα της δικαιοσύνης

αμαράντινον στέφανον» αποκτήσετε. Οδηγούμενοι από την ταπεινοφροσύνη να γίνετε αρνητές του θελήματός σας συμμορφούμενοι μόνον προς όσα εγκρίνει ο καθηγούμενος. Και να γνωρίζετε πως, «μακάριοι εστε εάν φυλάξητε αυτά μέχρι τέλους, ο γαρ χορός των Μαρτύρων» θα σας υποδεχθεί και θα απολαύσετε «στεφανηφορούντες εν τη βασιλεία των ουρανών των αιωνίων αγαθών εν Χριστώ Ιησού τω Κυρίω ημών. Το λοιπόν, τέκνα, είθε να σωθείτε και να ενθυμείσθε την ταπεινότητά μου.

- ιβ -

Η των προκρίτων λογιάς

Συνεργοί και συμπαραστάται εις το έργον του ηγουμένου ήσαν οι καλούμενοι «πρόκριτοι», «οι προέχοντες», «οι ευλαβέστεροι», «οι τα πρώτα φέροντες εν τοις αδελφοίς», «οι έγκριτοι».

Εις την Διαθήκην του Οσίου δεν αναφέρονται αναλυτικώς οι αρμοδιότητες των «προκρίτων» αδελφών, αλλά οπωσδήποτε έργον αυτών ήτο να βοηθούν τον ηγούμενον, κυρίως, επί θεμάτων διοικητικών, οικονομικών και της όλης μοναστηριακής ζωής.

Μεταξύ των καθηκόντων αυτών ήτο η συμμετοχή εις την εκλογήν του ηγουμένου, η οποία έδει να γίνει, «ειδήσει και γνώμη των προκριτωτέρων αδελφών και ευλαβεστέρων» και «ον ο προεστώς και πάσα η των προκριτωτέρων αδελφών λογιάς εκκρίνει...», εκλεγόμενος «συνελεύσει και διασκοπήσει και ψήφω και κρίσει των ευλαβεστέρων και προεχόντων αδελφών...»

Ο Επίτροπος Ιωάννης ο Ίβηρ

Σημαντικές αρμοδιότητες είχαν ο υποτακτικός αυτού Ιωάννης ο Ίβηρ, όστις όμως ήδη είχε αναλάβει την αναστήλωσιν της Μονής Κλήμεντος, επονομασθείσαν εξ αυτού Ιβήρων.

Οι αρμοδιότητες κυρίως περιορίζοντο εις το διάστημα μεταξύ της τελευτής του ηγουμένου και της εκλογής του διαδόχου του. Ούτω ο ιερός Πατήρ ώρισεν εις το Τυπικόν:

«Στον Επίτροπό μου, τον μοναχό Ιωάννη τον Ίβηρα, αφήνω εντολή και εξορκίζω ενώπιον του Κυρίου του Θεού και της Υπεραγίας ημών Θεοτόκου, ίνα μετά τον θάνατό μου συμπεριφερθεί κατά τέτοιο τρόπο απέναντι της εν Χριστώ συνοδίας και της Λαύρας, αλλά και απέναντι των κελλίων αυτής, τα εντός του Όρους και τα εκτός, καθώς απαιτεί η εντολή του Θεού και των θείων πατέρων η διδασκαλία. Να παραμένει μαζί με τους πατέρες της Λαύρας πολλές ημέρες και να συνομιλεί μαζί τους, είτε με όλους μαζί είτε ιδιαιτέρως. Να επιτελούν προσευχές και εκτενείς ακολουθίες. Να συμπεριφέρεται με απροσωποληψία και αμεροληψία και με ελευθερία, έχοντας την συναίσθηση ότι ο Θεός επιβλέπει και γνωρίζει τα κρύφια της καρδιάς του καθενός. Μαζί με τους προκρίτους και λογιωτέρους και πνευματικοτέρους αδελφούς να συσκέπτεται και να ερευνά και να βασανίζει τις

γνώμες και τις κρίσεις αυτών των ιδίων και υπολοίπων. Και να προχειρίζει Καθηγούμενο εκείνον που ήθελε ευδοκήσει ο Θεός και ο ίδιος πληροφορηθεί «μετά και των προκρίτων αδελφών». Να μην είναι οι σύμβουλοι του Επιτρόπου πέραν των δεκαπέντε (15) «δια την προβολήν» (εκλογή) του Καθηγουμένου, αλλά ίσως και λιγώτεροι. Βέβαια, δεν αποκλείουμε από συμβούλους τους άλλους πατέρας, διότι δήθεν δεν είναι λόγιοι και πνευματικοί, καθότι όλοι «Θεού χάριτι» και «πνευματικοί και χρήσιμοι και φρόνιμοι υπαρχουσιν». Αλλά επειδή στο μεγάλο πλήθος υπάρχουν διαφορετικοί χαρακτήρες και πολλές γνώμες στον καθένα. Και άλλοι προκρίνουν τον ένα και άλλοι τον άλλον. Γι αυτό θεώρησα εύλογο και δίκαιο, να μην είναι πολλοί αλλά λίγοι, εκείνοι που θα ψηφίζουν τον Ηγούμενο, με την θέληση του Επιτρόπου.»

- ιγ -

Εκ του αποσπάσματος τούτου προκύπτει ότι ο επίτροπος είχε καθοριστική επιρροή εις την εκλογήν νέου ηγουμένου. Γίνεται λόγος περί προχειρίσεως υπ αυτού ηγουμένου, «ον αν ο Θεός ευδοκή και αυτός πληροφορηθή μετά των προκρίτων αδελφών». Ο δε αριθμός των προκρίτων έδει να είναι ουχί «πλείους των πεντεκαίδεκα».

Αλλ ή εποπτεία του επιτρόπου δεν περιορίζεται μέχρι του σταδίου αυτού, προεκτείνεται και μετά την «προβολήν» (εκλογήν) του νέου ηγουμένου.

Με την πάροδο του χρόνου, επισκεπτόμενος την Λαύρα ο Ιωάννης ο Ίβηρ και «βλέπων την τάξιν και διαγωγήν του Καθηγουμένου», ασφαλώς θα διαπιστώσει του μεν Καθηγουμένου «την σπουδήν και επιμέλειαν και στοργήν και αγάπην και διάθεσιν και φιλίαν ψυχής» προς τους αδελφούς, εκείνων δε την «υπακοήν και πίστιν και αγάπην» την οποίαν πρέπει να αγωνίζονται να έχουν «εκ ψυχής» προς τον Ηγούμενο, η θα διαπιστώσει τα αντίθετα όσων παραπάνω ελέχθησαν...

Εάν δε δια τας εμάς αμαρτίας φανερώση αυτόν ο χρόνος επί λύμη και διαστροφή και απωλεία των ψυχών της αδελφότητος πολιτευόμενον, όπερ απεύχομαι, μηδέ εν ονείρω ευρεθήναι τον καθηγούμενον, και τοιούτος φωραθείς αδιόρθωτος μείνη, τότε ο επίτροπος μετά των εγκρίτων αδελφών συμβουλευόμενος και της οικείας διακρίσεως και φρονήσεως ποιείτω την πρόνοιαν της αδελφότητος, προχειριζόμενος τον δυνάμενον προς σύστασιν είναι της λαύρας και πάντων των αδελφών και ούτω διαρκείν μέχρι τέλους ζωής αυτού.

Πάυλος Μοναχός Λαυριώτης

Παραπομπές

1. Πρβλ. Επετηρίς Αθων. Σχολής, Αθήναι 1966, σελ. 28, 129.
2. Πρβλ. Δ. Α. Πετρακάκου. Το μοναχικόν πολίτευμα του Αγίου Όρους, σελ.7 και 13, Αθήναι 1925.
3. Πρβλ. Διον Παπαχρυσάνθου, ο Αθωνικός Μοναχισμός, Αθήναι 1999 σελ. 215.
4. Πρβλ. Αρχιμ. Βασ.Στεφανίδης. Το πρόβλημα της Λαύρας του Άθω, Επετηρίς

Θεολογ. Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, σελ. 24.

5. Πρβλ. Παύλου Μον. Λαυριώτου, όσιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, Τυπικόν, σελ. 242.

6. Ενθ. ανωτέρω σελίς 193,194.

7. Ενθ. ανωτέρω σελίς 208,209.

8. Ενθ. ανωτέρω σελίς 239.

9. Ενθ. ανωτέρω σελίς 208,209.

10. Ενθ. ανωτέρω σελίς 240.

11. Ενθ. ανωτέρω σελίς 242,243.

12. Ενθ. ανωτέρω σελίς 201,202.

13. Ενθ. ανωτέρω σελίς 210,212.

14. Ενθ. ανωτέρω σελίς 263,264.